

Nesnesiz Bir Uzay Dili Olarak Suprematizm: Geometrik Formların Kozmik İmgelemi Kurma Potansiyeli¹

Bayram Bozhüyük

Özet

Geçen yüzyıl başında ortaya çıkan avangard sanat hareketleri, temsil kavramını köklü biçimde sorgulayarak sanatın varlıksal ve epistemolojik temellerini yeniden tanımlamıştır. Bu bağlamda Kazimir Malevich tarafından geliştirilen Suprematizm, sanatı nesneden, anlatıdan ve mimetik temsilden arındırarak “salt duyumun üstünlüğü”nü savunan radikal bir estetik paradigma ortaya koymuştur. Bu çalışma, Suprematist düşüncenin uzay temalı illüstrasyonlar bağlamında nasıl yeniden işlevselleştirilebileceğini incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde uzay, bilimsel bir araştırma alanının ötesinde, politik ütopyaların ve teknolojik ilerleme anlatılarının yoğunlaştığı sembolik bir mekân olarak temsil edilmektedir. Ancak bu temsiller çoğunlukla fotogerçekçi ve anlatısal imgeler üzerinden kurgulanmakta, uzayın soyut ve düşünsel boyutunu geri plana itmektedir. Suprematist yaklaşım ise uzayı betimlenen bir çevre olarak değil, yönsel boşluklar, gerilimler ve geometrik ilişkiler aracılığıyla kurulan kavramsal bir uzam olarak ele almaktadır. Araştırma, tarihsel ve kuramsal bir yöntem izleyerek illüstrasyonun grafik tasarım içindeki konumunu, uzay imgelerinin ideolojik işlevini ve Suprematizmin uzamsal-felsefi kapasitesini tartışmaktadır. Bu çalışma, grafik tasarım ve illüstrasyonun yalnızca uygulamalı pratikler değil, aynı zamanda eleştirel ve düşünsel üretim alanları olduğunu ortaya koymaktadır.

1 Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, e-Mail: bayramb@gantep.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-3958-5072

Giriş

20. yüzyıl başında ortaya çıkan avangard sanat hareketleri, biçimsel bir kopuş ile birlikte aynı zamanda temsil kavramının kökten sorgulanmasını da beraberinde getirdiği söylenebilir. Bu bağlamda Kazimir Malevich tarafından geliştirilen Suprematizm; sanatı nesneden, anlatıdan ve mimetik temsilden arındırarak “salt duyumun üstünlüğü”nü savunan radikal bir estetik ve felsefi öneri sunmuştur. Malevich’in anlayışına göre, sanatta düşüncenin ve algının nasıl yapılandırıldığına dair bir alan hâline gelmesi istenmiştir. Bu bağlamda Suprematist düşünce, görünür dünyanın betimlenmesinden ziyade, algının, düşüncenin ve ideolojik yönelimin görsel düzlemde nasıl inşa edilebileceği sorusunu merkeze almaktadır. Böylece sanat, temsil edilen bir gerçekliğin yansımaları olmaktan çıkarak, kendi başına bir düşünce alanı hâline gelmesi istenmiştir.

Günümüzde uzay, bilimsel bir araştırma alanı olmanın ötesinde; politik ütopyaların, teknolojik ilerleme anlatılarının ve kolektif gelecek hayallerinin yoğunlaştığı sembolik bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu mekân çoğu zaman fotogerçekçi, sinematografik ve anlatısal temsiller aracılığıyla görselleştirilir. Bu tür temsiller, uzayı tanıdık imgeler aracılığıyla erişilebilir duruma getirirken, onun soyut ve düşünsel boyutunu büyük ölçüde geri plana itmektedir. Suprematist yaklaşım ise uzayı, betimlenmesi gereken bir çevre değil; düşünsel bir alan, yönsel bir boşluk ve ideolojik bir düzlem olarak ele alır. Bu yönüyle Suprematizm, çağdaş görsel üretimde hâkim olan temsile dayalı uzay imgelerine karşı eleştirel bir alternatif sunar. Ayrıca uzay, zaten insan deneyiminin doğrudan sınırlarının ötesinde yer alan, hem bilimsel hem de düşünsel olarak soyut bir kavramdır. Bu nedenle uzayın görselleştirilmesi, kaçınılmaz olarak temsil, tahayyül ve ideoloji sorunlarını birlikte gündeme getirmektedir. Suprematist estetik, tam da bu noktada, uzayı betimlenmesi gereken bir nesne olarak değil; kavramsal olarak kurulması gereken bir uzam olarak ele almasıyla ayırt edici bir üslup olduğu söylenebilir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Suprematist formların uzay illüstrasyonlarında nasıl bir nesnesiz kozmos tahayyülü kurabildiğini incelemek ve bu yaklaşımın çağdaş grafik tasarım ve illüstrasyon uygulamaları açısından taşıdığı kavramsal kapasiteyi ortaya koymaktır. Suprematist geometrinin, uzayı temsil eden bir ikonografi üretmekten ziyade, yönelimler, gerilimler ve boşluklar aracılığıyla düşünsel bir uzam inşa ettiği savunulmaktadır. Böylece Suprematizm, uzay temasını estetik bir motiften çok, eleştirel ve felsefi bir problem alanı olarak yeniden tanımladığını gösteren çalışmalar vardır. Araştırma tarihsel ve kuramsal bir yöntem izleyerek; öncelikle illüstrasyon kavramının grafik tasarım bağlamındaki tanımlarını ele almakta, ardından uzay temalı illüstrasyonların kültürel ve ideolojik işlevine değinmekte ve son olarak Suprematizmi uzamsal,

felsefi ve estetik bir düşünce sistemi olarak derinlemesine tartışmaktadır. Bu yaklaşım, grafik tasarım ve illüstrasyonun yalnızca uygulamalı disiplinler değil, aynı zamanda düşünsel üretim alanları olduğunu vurgulamayı amaçlamaktadır. Çünkü Suprematizmin yalnızca tarihsel bir sanat hareketinin yanında, güncel görsel kültürde yeniden işlevselleştirilebilen kavramsal bir araç olarak ele alınmasını mümkündür.

1. Grafik Tasarım, Soyutlama ve Uzayı İfade Etme Durumu

Grafik tasarımcılar, belirli fikirleri ve mesajları görsel olarak temsil etmek için kelimeleri, sembolleri ve görüntüleri oluşturmak ve birleştirmek için çeşitli yöntemler kullanır (Ersan,2022:382). Bu süreçte Grafik tasarımda soyutlama, temsil edilen nesneden çok anlam ilişkilerine odaklanan bir görsel dil üretir. Bu bağlamda soyutlama, yalnızca biçimsel bir sadeleştirme süreci değil; görsel düşüncenin, referans aldığı nesneden bağımsızlaşarak kendi kavramsal yapısını kurma biçimidir. Dolayısıyla tasarım bilgisi dış dünyadan çıkar ve bu dünyaya, bu dünyanın yaratılıp sürdürülmesine nasıl katkıda bulunabileceğine dair katkı sağlamaktadır (Cross, 2016: 137). Grafik tasarım, özellikle iletişimsel yönü nedeniyle çoğu zaman temsile dayalı bir alan olarak değerlendirilse de, soyutlama aracılığıyla anlamı doğrudan betimlemek yerine düşünsel ilişkiler üzerinden inşa edebilen bir potansiyele sahiptir.İllüstrasyon bu bağlamda, yalnızca bir anlatıyı görselleştirmekle kalmaz; düşüncenin kendisini görsel biçim aracılığıyla yeniden kurar. Çünkü İllüstrasyon bir anlamda algı yaratma çabasıdır. O, resimden farklı olarak bir nevi zihinsel bir uzamda, bir düzleme bağlıdır (Gönüllü, 2017:914). Özellikle soyut illüstrasyon, anlatısal bütünlüğü figüratif temsiller aracılığıyla sağlamaktan ziyade, biçim, renk, yön ve boşluk gibi temel görsel öğeler üzerinden düşünsel bir alan yaratır. Bu yaklaşım, izleyiciyi hazır bir imgeyle karşı karşıya bırakmak yerine, algısal ve zihinsel bir katılım sürecine davet eder. Böylece illüstrasyon, bir açıklama aracı olmaktan çıkarak, düşüncenin görselleştiği özerk bir yapı hâline gelir. Soyutlama, uzay gibi doğrudan deneyimlenemeyen bir kavramın ifade edilmesinde özellikle güçlü bir araçtır. Uzay, henüz topluca fiziksel olarak erişilemeyen, duyuusal deneyimle tam anlamıyla kavranamayan ve büyük ölçüde bilimsel veriler aracılığıyla bilinen bir olgudur. Ayrıca fizik, gerçek olduğu varsayılan nesnel bir uzay tanımlar. Bunun aksine, zihnin algıladığı uzay son derece “öznel”dir (Buğdaycı, 2015). Bu nedenle uzayın görselleştirilmesi, çoğu zaman kaçınılmaz olarak öznel temsile, simgesel anlatılara ve görsel kodlara dayanır. Grafik soyutlama ise uzayı tanımlanmış imgelerle betimlemek yerine, boşluk, yönelim, yoğunluk ve hareket ilişkileri üzerinden düşünsel bir uzam olarak kurma imkânı sunabilir. Suprematist estetik, grafik soyutlamayla bu noktada aynı düşünsel zeminde durduğu söylenebilir. Soyutlama konusunda Malevich başta olmak üzere

suprematist sanatçılar çeşitli denemeler yapmışlardır. Hatta Malevich, önce fütürist ve kübik üslupta çalışmalar yapmış, sonra temel geometrik biçimlerin soyutlanmasından yola çıkarak, yalın bir üslup ortaya konulabileceğini ortaya koymuştur (Bektaş, 1992:57). Suprematist kompozisyonlarda kullanılan geometrik formlar, nesnelerin yerini alan simgeler değil; yön, gerilim ve ilişki üreten düşünsel araçlar hâline gelir. Kare, daire ya da çizgi, temsil ettiği bir nesneye işaret etmekten çok, uzamsal bir durumu ve algısal bir yönelimi ifade eder (Malevich, 2021:82). Malzeme yalnızca grafik öğelerin uzaya yayılmasını sağlamak için kullanılır: nokta çizgiye uzanır ve çizgi de düzlemi tanımlar (Lodder, 1983:32). Bu anlayış, grafik tasarım ve illüstrasyon pratiğinde uzayın yalnızca bir tema değil, görsel düşüncenin kurulduğu bir alan olarak ele alınmasını mümkün kılar. Bu bağlamda Suprematist estetik, çağdaş grafik tasarım ve illüstrasyon ile hâlâ geçerliliğini koruyan bir düşünsel referans olarak değerlendirilebilir. Hatta Suprematistler kurmuş oldukları estetikle ilk dönemlerde birçok afiş ve grafiksel diğer çalışmalar üretmişlerdir. Bunlar bile aslında Suprematizmin grafik estetik tarafında duran güçlü bir yapısı olduğunu göstermektedir. Kazimir Malevich, El Lissitzky, Vladimir Tatlin, Alexander Rodchenko, Varvara Stepanova gibi Suprematist sanatçılar 1920'li yıllarda kendi üsluplarında afiş tasarımları ve tipografik çalışmalar yapmıştır (Görsel 1). Dolayısıyla Suprematizm görsel bağlamda grafik tasarım içinde değerlendirilecek bir durumdur.

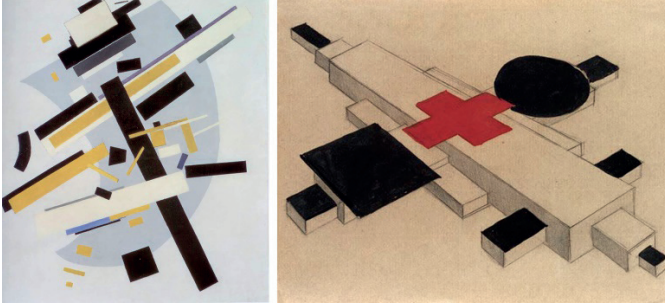
Görsel 1: Sol üstte El Lissitzky'nin tasarladığı kitap kapağı tasarımı, Sağ üstte El Lissitzky'nin tasarladığı afiş tasarımı, Sol altta Alexander Rodchenko'ya ait afiş tasarımı, Sağ altta Varvara Stepanova'ya ait grafik imge uygulaması.

2. Suprematizm ve Nesnesiz Kozmos: Felsefi ve Estetik Bir Okuma

Tarihsel çalışmalarda yaygın olarak biçimci yaklaşımlar şeklinde tanımlanan; soyut sanat, biçimsel indirgemenin mantıksal sonucudur (Taymaz ve Şahiner, 2022: 1223). Soyut sanatın gelişim sürecinin en tepesinin 20. yüzyıl başları olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu dönemde teknolojik atılımlar, şehirleşme ve bilimsel keşifler sanatta nesnenin yeniden sorgulanmasını gündeme getirmiştir. De Stijl, Kübizm, Fovizm, Futurizm ve Suprematizm gibi estetiksel yaklaşımlar soyut sanatı ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda Modern sanatın temel biçimsel anlatısı soyut imgelem olarak değerlendirilebilir (Taymaz ve Şahiner, 2022: 1223). Modernist akımlar içerisinde Suprematist çalışmalar belki de güncel sanat ve tasarım dünyasında evrenselliğini sürdürmeye devam etmektedir. Suprematizm, nesnesizliğin estetik bir tercih değil, düşünsel bir zorunluluk olduğu fikrine dayanır. Kazimir Maleviç'in Suprematist yaklaşımında sanat, görünen dünyayı temsil etmeyi bırakır ve algının kendisini konu edinir. Maleviç "Suprematism: 14 Drawings (1920)" isimli eserinin (Görsel 1) metninde insanlığın kozmik geleceğini kehanetvari bir şekilde ele almış ve insanlığın ruhsal misyonunun "ağırlıksızlık" elde etmek olduğunu deklere etmiştir (Shatskikh, 2021:125). Uzayı görselleştirilecek bir manzara olmasının yanında, görsel düşüncenin içinde kurulan soyut bir yapı olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla, Suprematizm günümüz uzay temalı görsel üretimlerinde temsile dayalı imgelerin ötesine geçme potansiyeli sunmada grafik soyutlama, eleştirel ve felsefi kapasitesi yadırganamaz bir yöntemdir.

Kuramsal bağlamda uzay, fiziksel bir boşluk ya da astronomik bir kozmos olarak değil; temsilin askıya alınmasıyla açığa çıkan zihinsel ve algısal bir alan olarak ele alınmalıdır. Malevich ve onun suprematist (üstünlükçü) formlarının günümüzde dahi sanat araştırmacılarının açıklamaya yönelik girişimleri gözle görülür derecede yeterli ve evrensel kalmaktadır (Luecking, 2010:87). Suprematist uzam, betimlenmiş bir çevre değil, düşüncenin yönelimleriyle kurulan soyut bir yapıdır. Böylece uzay, gözlemlenen bir nesne olmaktan çıkarak, görsel düşüncenin işlediği bir alan hâline gelir. Suprematist kompozisyonlarda perspektifin işlevi bu noktada belirgin biçimde dönüşür. Geleneksel resimde perspektif, optik derinlik yaratmaya ve izleyiciyi temsili bir mekâna yerleştirmeye hizmet ederken; Suprematist estetikte perspektif, iki boyuta indirgenir yönsel gerilimler üretmek için kullanılmaktadır. Diyagonal formlar, hareketin kendisini betimlemekten ziyade, düşünsel bir yönelimi ve algısal bir kaymayı ifade etmektedir (Görsel 2). Uzam, izleyicinin bakışına sunulan bir manzara değil; algı yoluyla deneyimlenen, sabitlenemeyen bir ilişkiler ağı hâline gelir. Bu anlayış, Suprematist uzayın neden nesnesiz bir kozmos olarak tanımlanabileceğini açıklamaktadır. Süprematistler temelde soyut fikirleri tasvir etmekle ilgilendikleri için, uzay veya zamanı temsil etme

görevi gibi estetik sorunlara yönelik araştırmaların bir soyuna yerleştirilebilir (Cañizares, 2019: 279).

Görsel 2: Solda Malevich'in Suprematist kompozisyon örneđi, Sağda Ilia Chasnik'e ait Suprematist Kompozisyon örneđi.

Suprematist dilin uzayı kavramsal bir alan olarak ele alma biçimi, geometrik formun yalnızca biçimsel bir soyutlama olmadığını; aynı zamanda anlamın taşınma ve kurulma aracı olduğunu göstermektedir. Süprematist kompozisyon zamanı, uzayı, görsel efektleri ve kullanıcı girdisini birleştiren çağdaş bir dinamik resim düzlemi olduğunu öne sürülebilir (Cañizares, 2019: 278). Suprematist formlar, figüratif betimlemeden bilinçli olarak kaçınarak, saf duyum ve düşünce ilişkilerini doğrudan açığa çıkarır. Bu durum, grafik soyutlamanın temel iddiasıyla da örtüşür: anlatı, nesneye değil, biçimsel ilişkilerin ürettiği anlam alanına dayanır. Grafik tasarımda vektörel temsiller; keskin sınırlar, düz renk alanları ve net geometrik yapıların kullanımınıdır. Suprematist kompozisyonlarda da benzer bir görsel mantık hâkimdir: formların sınırları nettir, gölgeler ve hacimsel derinlik yerine düzlemsel ilişkiler ön plana çıkar. Bu düzlemsellik, uzay temasında geleneksel derinlik metaforlarını tersine çevirerek, uzayı sonsuz ama yönlenebilir, boş ama ilişkiyel bir alan olarak kavramayı mümkün kılar. Böylece uzay, perspektif yoluyla “içine girilen” bir mekân değil, zihinsel olarak yönelinen bir uzam hâline gelir. Bu bağlamda Suprematist estetik ile grafik soyutlama arasındaki ilişki yalnızca biçimsel bir benzerlikten ibaret değildir; uzamı ifade etme kapasitesi açısından da kuramsal bir örtüşme söz konusudur. Her iki yaklaşım da figüratif betimlemeden kaçınarak, uzayı temsil nesnelere olmaksızın ifade etmeyi amaçlar. Bu ifade biçimi, uzayı görselleştirilmiş bir konu olmaktan çıkarak, düşünsel olarak inşa edilen bir alan hâline getirir. Suprematist formlar, uzay resim ve illüstrasyonlarında bu nedenle temsile alternatif değil, temsille paralel işleyen bir görsel dil olarak değerlendirilebilir.

Suprematist estetiğin uzayla kurduğu bu ilişki, aynı zamanda modernist ütopyaların askıda kalmışlığını da yansıtmada kullanılmıştır. Çünkü

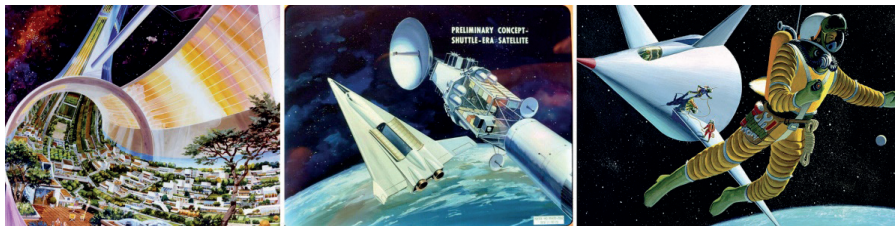
Suprematizmin ortaya çıktığı Rusya coğrafyasında var olmuş Sovyetler Birliği, kendi ideolojik propagandasının parçası olan gelecek vizyonunu uzay çalışmalarıyla desteklemiştir. Bu yüzden Sovyetler birliği döneminde önce Suprematistler sonra da bu formlardan etkilenen realistik uzay temalı afişler üretilmiştir. Sovyetlerin yıkılması, insanın uzayda geleceğinin yazılı olması fikrini ideolojik bağlamda kaybettirmiştir. Gelecek fikri, burada tamamlanmış bir ilerleme anlatısı olarak değil; yönelimi olan fakat sonuca ulaşmamış bir düşünsel hareket olarak görünmelidir. Bu durum, Suprematistlerin tasvir ettiği uzayı hem umut hem de melankoliyle yüklü bir estetik alan hâline getirdiği düşünülebilir. Uzay, fethedilecek bir hedef olmaktan ziyade, düşüncenin sınırlarını yoklayan sessiz bir uzam olarak belirmeyi fikren sürdürmektedir. Bu yönüyle Suprematizm, uzay temalı görsel üretimlerde yalnızca tarihsel bir referans değil, çağdaş grafik ve illüstrasyon için hâlâ üretken ve geçerli bir düşünsel dil sunmaktadır.

3. Uzay Temalı İllüstrasyonlar Bağlamında Görsel Kültür

Uzay teması, modernlikten itibaren ilerleme, teknoloji ve gelecek anlatılarıyla güçlü biçimde ilişkilendirilmiştir. Özellikle 20. yüzyıl boyunca uzay, insanlığın sınırlarını aşma arzusunun, bilimsel rasyonalitenin ve modernist ilerleme ideolojisinin yoğunlaştığı sembolik bir alan hâline gelmiştir. 20. yüzyılda evrene ilişkin elde edilen yeni görsel veriler ve bilimsel keşifler, gökyüzünün yalnızca ölçülebilir bir düzen olarak temsil edilmesi anlayışını aşdırmıştır. Astronomik gözlemler, teknolojik gelişmeler ve kozmoloji alanındaki ilerlemeler sayesinde evren, salt bilimsel betimlemenin ötesine geçerek kültürel ve estetik bir ilgi alanına dönüşmüştür. Bu bağlamda ortaya atılan “uzay sanatı”, evrene odaklanan bir sanat türü olarak kabul görmektedir (Space Art, 2025). Böylece uzay, hem düşünsel hem de görsel üretim açısından sanatın da müdahil olduğu yeni bir imgelem sahası hâline gelmiş ve bu bağlamda “uzay sanatı” kavramı ortaya çıkmıştır. Uzayın görselleştirilmesi, yalnızca bilimsel bilginin aktarımının yanında politik, kültürel ve ideolojik beklentilerin de biçimlendiği alan olarak düşünülmüştür. Özellikle Soğuk Savaş dönemi ve buna eşlik eden uzay yarışı, uzay temalı görsel üretimlerin yönünü belirleyen temel tarihsel kırılmalardan biridir. Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasındaki teknolojik ve ideolojik rekabet, uzayı yalnızca bilimsel bir araştırma alanı olmaktan çıkararak, ulusal prestij ve politik güç gösterisinin simgesine dönüştürmüştür. Çünkü psikolojik yöntemlerle etki yaratma olasılığına olan güçlü inanç, Soğuk Savaş’ın tanımlayıcı bir özelliğidir (Landwehr, 2022). Bu bağlamda üretilen illüstrasyonlar, afişler, dergi kapakları ve eğitim materyalleri, uzayı çoğunlukla fethedilecek bir boşluk, astronot figürü üzerinden insan merkezli bir anlatı ve teknolojik üstünlüğü yücelten bir sahne olarak temsil etmiştir. Bu temsil

dili, uzayın soyut, belirsiz ve düşünsel boyutlarını geri plana iterken, onu okunabilir ve kontrol edilebilir bir görsel evrene indirgemıştır. Bu bağlamda illüstrasyon, anlam üretiminde, uzay fikrinin toplumsal bilinçte yerleşmesini sağlayan başat araçlardan biri olmuştur.

20. yüzyılda uzay popüler kültür ve sanatın çalışma alanı haline gelmiştir. Uzayın ideolojik ve fantastik temsillerine dayalı görsel yaklaşım, popüler kültür aracılığıyla geniş kitlelere yayılmış ve uzay imgesinin kolektif hafızada belirli görsel kodlar üzerinden sabitlenmesine yol açmıştır. Bilimkurgu filmleri, çizgi romanlar, çocuk kitapları ve popüler dergiler, uzayı çoğunlukla dramatik anlatılar, tanıdık imgeler ve figüratif sahneler üzerinden sunmuştur. Özellikle Amerikan merkezli eserlerde canavarların ve uzaylıların dolaylı olarak komünist tehdidi temsil ettiği fikri 1950'lerin bilimkurgu yapımların kolektif huzursuzluk ve toplumsal kaygının kültürel belgeleri olarak işlev görmüştür (Smith, 2014: 239). Gezegenler, uzay araçları ve astronotlar, izleyici için erişilebilir bir görsel dil üretirken, uzayın felsefi, varoluşsal ve algısal boyutları büyük ölçüde görünmez olmuştur. Böylece uzay, düşünsel olarak sorgulanan bir alan olmaktan çok, anlatsal olarak tüketilen bir imgeye dönüşmüştür. Bilimsel alanlarda üretilen uzay illüstrasyonları da çoğu zaman benzer bir görsel mantıkla şekillenmiştir. Astronomik verilerin görselleştirilmesi, açıklayıcı ve eğitsel olma kaygısıyla fotogerçekçi ya da simülatif temsillere dayanmıştır. Bu yaklaşım, bilginin aktarımını kolaylaştırırsa da, uzayı yalnızca görsel olarak betimlenen bir nesneye indirgeme riskini beraberinde getirmiştir. Böylece uzay, deneyimlenmesi mümkün olmayan bir bilinmezlikten ziyade, görsel olarak modellenmiş ve kontrol altına alınmış bir alan olarak sunulmuştur. Yine de realist uzay illüstrasyonları muhtemel gelecek ve uzay araştırmaları hakkında doğrudan fikir sahibi olunmasının yanında illüstratörlerin tasarımları gelecekteki uzay üstleri, robotlar, araç ve uzay kıyafeti tasarımlarını belirlemede önemli bir çalışma alanıdır (Görsel 3).

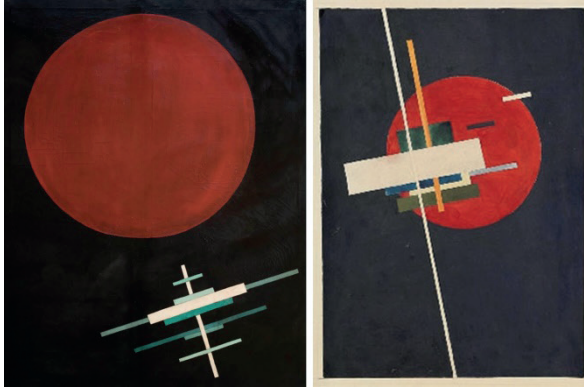
Görsel 3: Nasa tarafından yayımlanan uzay illüstrasyonları.

Suprematist estetik, uzay temalı görsel üretimler için yalnızca eleştirel bir karşıtlık değil, temsile paralel bir görsel düşünme biçimi olarak değerlendirilebilir. Suprematizm, uzayı figüratif anlatılardan ve nesnel referanslardan arındırarak,

onu sessiz, yön­süz ve nesnesiz bir uzam olarak ele aldığı görsel örneklerle (Görsel 1, Görsel 2) de ve “Uzay ve Suprematist Görsel Örnek Açıklamaları” başlığı altında işlenmiştir. Geometrik formlar, burada uzayı temsil eden imgeler değil; uzamsal ilişkileri, yönelimleri ve algısal gerilimleri kuran temel araçlar hâline gelir. Bu yaklaşım, uzayı betimlemek yerine, izleyicinin algısı içinde yeniden inşa etmeyi amaçlar. Dolayısıyla Suprematist uzay dili, uzay resim ve illüstrasyonları için temsile alternatif bir estetik olmaktan öte, onunla paralel bir düşünsel düzlem sunar. Böylece uzay, teknolojik ilerlemenin ya da bilimsel başarının vitrini olmanın yanında, düşünsel yönelimlerin, ideolojik kırılmaların ve modernist ilerlemenin görsel karşılığı hâline gelmektedir. Bu bağlamda Suprematist estetik, uzay temalı görsel kültür içinde hâlâ geçerli ve üretken bir dil olarak varlığını sürdürebileceği düşünülebilir.

4. Uzay ve Suprematist Görsel Örnek Açıklamaları

Suprematist estetik çerçevede ele alınan uzay temsilleri, evreni betimlemenin figüratif zorunluluklardan bağımsız olarak da mümkün olduğunu göstermektedir. Düz siyah bir zemin üzerinde askıda duran tek bir daire, uzayı nesnesiz ve zamansız bir alan olarak önerirken, aynı zamanda sınırsız boşluk fikrini minimum görsel unsurla ifade etmektedir. Bu tür bir kompozisyon, nesnenin maddi gerçekliğinden çok, onun uzamsal konumuna ve çevresindeki boşlukla kurduğu ilişkiye odaklanır. İlia Chasnik’in Cosmos isimli çalışması bu duruma örnek gösterilebilir (Görsel 4).

Görsel 4: İlia Chasnik’in Suprematist resimlerine örnekler. Solda Cosmos (1925) isimli çalışma.

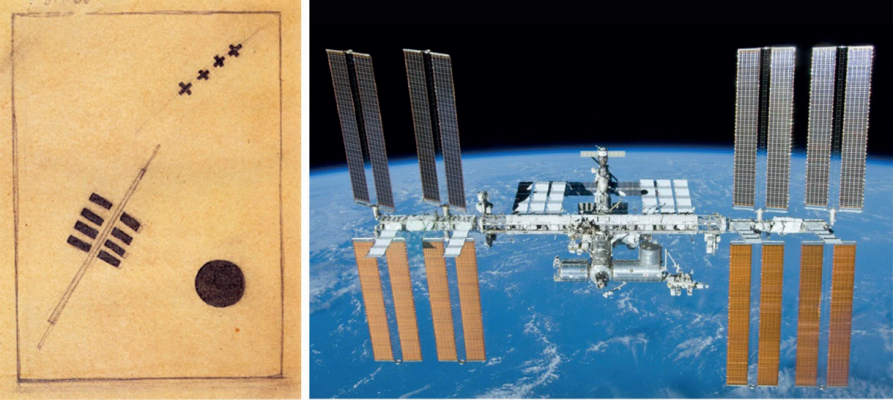
Diyagonal çizgilerle bölünmüş geometrik düzlemler ise uzayı yönsel bir düşünce alanı olarak kurgular; çizgisel hareket, devinim ve yörünge fikrini çağrıştıran izleyiciyi durağan bir yüzeyden çok dinamik bir uzamsal algıya

taşmaktadır. Dikey bloklardan oluşan kompozisyonlar soyut bir uzay mimarisi hissi yaratır; bu yapı, kozmik düzenin ölçülebilir ve inşa edilebilir bir sistem olduğu düşüncesini desteklemektedir. Boşluk içinde asılı kalan geometrik formlar ise kozmik yalnızlık ve sessizlik duygusunu güçlendirerek uzayın metafizik boyutuna işaret etmektedir. Sanatçı (Görsel 5).

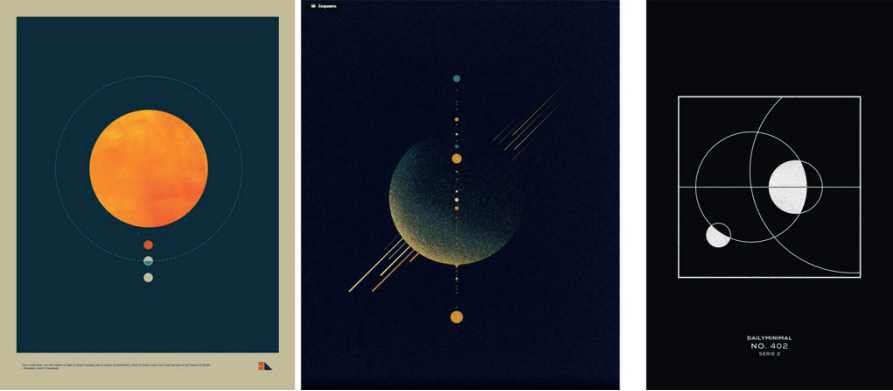
Görsel 5: Alexander Rodchenko'ya ait Süprematist çalışmalar.

Eğer endüstriyel anlamda her biçim tamamen faydacı mükemmelliğin bir ifadesiyse, o zaman Süprematist biçim, gelecek somut dünyada faydacı mükemmelliğin etkinliğinin görünür bir şekilde tanınmasından başka bir şey değildir. Biçim, bir durumun dinamik halini açıkça gösterir ve adeta uzayda bir uçağa işaret eder. Malevich'in çizimleri adeta şematik uzay görüntüleri ve boşluğu ifade etmedeki gücü görsel 6'da görülebilmektedir (Görsel 6).

Görsel 6: Solda Malevich'in Cosmos (1917) isimli çizimi, Sağda Uluslararası Uzay İstasyonu (<https://kuadros.com/tr/products/cosmos-1917-kazimir-malevich-55-75>)

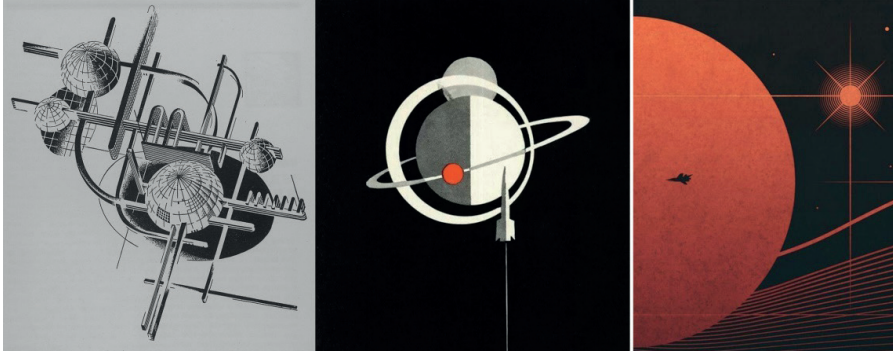
Malevich'in Suprematist uygulamaları yaşadığı dönemden sonraki zamanlarda da uzaysal tasarımların yapılabilmesinin imkânını sağlamıştır. Görüntülerin sayısal ekranlarla üretildiği günümüzde bu tür görsel çalışmaların sayısı artmıştır. Ayrıca Suprematist estetik tekrar bir ifade türü olarak güncel sanata taşınmıştır. Özellikle Justin Van Genderen'in çalışmaları uzaysal soyut tasarımlara örnektir. (Görsel 7).

Görsel 7: Justin Van Genderen'e ait çalışmalar, Heard Enough isimli dijital album kapağı.

Geometri ve çizgi, yalnızca estetik bir tercih değil; ölçümlendirme, şematik tasarımlar, yörünge hesaplama, haritalandırma, uzay temalı logolar ve ekran grafikleri bağlamında "uzaydaki geometri"yi sunan işlevsel araçlardır. Suprematist yöntemlerle tasarlanmış örnekler, geometrik formlar ve çizgisel

hareketlerin evren hakkında görsel tanımlamalar yapmakta yeterli olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu durum, soyut sanatın bilimsel görselleştirme pratikleriyle kurabileceği paralellige düşündürmektedir. Suprematist çizgilerin ve geometrik kurgunun, güncel uzay araçlarının tasarım diliyle olan benzerliği de bu noktada anlam kazanır. Roket gövdeleri, modüler istasyon yapıları ya da uydu panelleri, indirgenmiş formları ve işlev odaklı geometrileriyle suprematist kompozisyonlara yakın bir görsel mantık sergiler (Görsel 8).

Görsel 8: Suprematist tasarım arayüzlerinin kullanıldığı çeşitli tasarımlar. Iakov Chernikov'un çizimleri, Quiet Alien Landscapes isimli bir illüstrasyon (Julian Fischer), Anonim bir tasarım.

Kozmik bir nesneyi ya da olayı tüm ayrıntılarıyla betimlemek, izleyicinin hayal gücüne alan bırakmamak anlamına gelir. Oysa uzay, bilinmezlik ve sınırsızlık fikriyle, temsilden çok imgelem alanında var olur. Suprematizm gibi soyut sanat estetikleri, uzayı somut bir manzara olarak değil, düşünsel ve sezgisel bir alan olarak kurma imkânı sunar. Bu bağlamda uzay, yalnızca fiziksel bir gerçeklik değil; geometrik düzenlemeler aracılığıyla yeniden inşa edilen, izleyicinin zihninde tamamlanan bir hayal gücü mekânıdır.

SONUÇ

Suprematist estetiğin uzay temalı görsel üretimlerde sunduğu nesnesiz ve düşünsel uzam anlayışı, çağdaş grafik tasarım ve illüstrasyon uygulamaları bağlamında ele alınmıştır. İncelenen örnekler ve kuramsal çerçeve doğrultusunda Suprematizm, uzayı betimleyen bir görsel tema olmaktan çıkararak, soyutlama yoluyla kavramsallaştıran eleştirel bir görsel dil olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, uzayın yalnızca fiziksel ya da astronomik bir gerçeklik değil; aynı zamanda ideolojik, kültürel ve zihinsel bir kurgu alanı olduğunu görünür hale getirmektedir.

Grafik tasarımda yaygın olarak kullanılan soyutlama ve vektörel çizgi anlayışı, Suprematist estetikle önemli paralellikler taşımaktadır. Vektörel temsillerin sunduğu keskin sınırlar, düz renk alanları ve matematiksel netlik, Suprematist kompozisyonların temel ilkeleriyle örtüşür. Soyutlama, bir eksiltme ya da sadeleştirme yöntemi olmaktan ziyade, anlam üretiminin temel araçlarından biri hâline gelir. Evren ve uzay gibi ölçek ve yönelim açısından kavranması güç temaların, figüratif betimlemeye başvurmadan ifade edilebilmesi mümkündür. Böylece grafik tasarım, Suprematist düşüncenin önerdiği nesnesiz uzam anlayışını çağdaş bir üretim şeklinde yeniden işlemektedir. Suprematist uzay tasvirlerinde olduğu gibi, grafik tasarımda da nesnenin kendisi değil; biçimler arası ilişkiler, yönelimler ve gerilimler anlamı kurar. Diyagonaller, boşluklar, renk alanları ve ölçek farkları, uzayın derinliğini betimlemek yerine, izleyicinin algısında düşünsel bir uzam inşa eder. Bu durum, Suprematist estetik ile çağdaş grafik tasarım arasında yalnızca biçimsel değil, kavramsal bir süreklilik bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca Suprematist yaklaşım, uzay temasının popüler kültürde sıkça rastlanan romantize edilmiş ya da teknolojik kahramanlık anlatılarından ayrışmasını sağlar. Grafik tasarımın disiplinlerarası yapısı içinde Suprematist soyutlama, uzayı bir anlatı nesnesi olarak tüketmek yerine, sorgulanan ve yeniden anlamlandırılan bir alan hâline getirir. Bu yönüyle Suprematizm, güncel görsel üretimlerde eleştirel mesafe kurma imkânı sunar. Suprematist uzay, ne yalnızca fiziksel bir boşluk ne de idealize edilmiş bir kozmostur. O, insan düşüncesinin yönelimlerini, modernist ideallerin kırılğanlığını ve geleceğe dair askıda kalan umutları taşıyan soyut bir zihinsel alandır. Grafik tasarımda kullanılan soyutlama ve vektörel çizgi dili, bu alanı ifade etmede Suprematist estetikle karşılıklı olarak birbirini destekleyen güçlü araçlar sunmaktadır. Bu çalışma, Suprematist düşüncenin çağdaş görsel kültürde hâlâ uygulanabilir, üretken ve güncel bir kavramsal çerçeve sunduğunu ortaya koyarak, uzay temalı grafik tasarım ve illüstrasyon pratiklerine teorik bir katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Kaynakça

- Bektaş, D. (1992). Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi. İstanbul.
- Buğdaycı, N. (2015). Uzay algısı ve fiziksel (gerçek) uzay. *Bilim ve Gelecek Dergisi*, 142 <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2015/12/01/uzay-algisi-ve-fiziksel-gercek-uzay>
- Cañizares, G. (2019). Digital Suprematism Using Internet Browsers as a New Architectonic Medium. *Acadia*, 278-287 Doi: 10.52842/conf.acadia.2019.278.
- Cross, N., (2016), Bilmenin Tasarımdan Geçen Yolları: Tasarım Disiplini İle Tasarım Bilimi Karşı Karşıya. *Cogito*, 83, 129-138.
- Ersan. M. (2022). Soyutlama Ve Stilizasyonun Bir Form Oluşturma Yöntemi Olarak Grafik Tasarım Eğitiminde Kullanımı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(56), 381-393.
- Gönüllü, A., B. (2017). İllüstrasyon (Resimleme) Sanatını Tanımlamak. I. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu, (03-07 Mayıs, 2017-Muğla) 909-919.
- Landwehr, D. (2022). Culture during the Cold War. Schweizerisches Nationalmuseum. Erişim adresi <https://blog.nationalmuseum.ch/en/2022/05/culture-during-the-cold-war/>
- Lodder, C. (1983). Russian Constructivism. Yale University Press.
- Luecking, S. (2010). A Man and His Square: Kasimir Malevich and the Visualization of the Fourth Dimension. *Journal of Mathematics and The Arts*, 4, 87-100.
- Malevich, K. (2021). Nesnesiz Dünya Süprematizm Manifestosu (T. Kaban, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Şahmaran Can, G. (2017). Görsel Sanatlarda Avangard Ve Kiç Olgusu. *Journal of Academic Social Science Studies*, 63(2), 243-254. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7225>
- Shatskikh, A. (2021). The Cosmic Visionariness of Kazimir Malevich. *Leonardo*, 54(1), 125-132. DOI: 10.1162/leon_a_01991
- Smith, J. (2014). Loving the Alien: Science Fiction Cinema as Cold War Allegory. İçinde. *Film Criticism, the Cold War, and the Blacklist: Reading the Hollywood Reds*, (ss. 239-272). University of California Press, <https://doi.org/10.1525/9780520958517-011> "Space Art", https://en.wikipedia.org/wiki/Space_art, Erişim tarihi: 14.09.2024.
- Taymaz, D., ve Şahiner, R. (2022). Soyut Sanatın Tarihsel İkillemi: Biçim ve Teori. *International Academic Social Resources Journal*, 7 (44), 1723-1731.
- Görsel Kaynakça
- Görsel 1: <http://www.designishistory.com/1920/el-lissitzky/> <https://www.artsy.net/artist/alexander-rodchenko> <https://www.artsy.net/artist/varvara-fedorovna-stepanova>

Görsel 2: <https://www.istanbulsanatevi.com/wp-content/uploads/2022/03/kazimir-malevich-suprematism-02.jpg>

Görsel 3: <https://www.laibach.org/volkskunst/works/design-for-a-suprematist-architectural-model-1925-1926/>

https://www.nasa.gov/wp-content/uploads/2023/03/toroidal_colony.jpg

<https://up-ship.com/blog/wp-content/uploads/2020/04/ebay-2019-10-22-shuttle.jpg>

<https://fcs-img.s3.amazonaws.com/1ebda62b-7f02-4fab-8e39-a5e6016ae6b4/2981448e-2718-4255-90a0-af1e016139a7/O.jpg>

Görsel 4: <https://artofthezero.com/ilya-chashnik-painting>

https://www.askart.com/photos3/2014/KKM20070612_3951/135.jpg

Görsel 5: <https://artofthezero.com/alexander-rodchenko-paintings/bl6h2hpf5kla4s0jv0d88l8h7gg8lp>

Görsel 6: <https://www.scientificamerican.com/article/fascinating-facts-about-the-international-space-station/>

Görsel 7: <https://i.pinimg.com/736x/5c/23/b8/5c23b8b1f27f7d6e1813d0d5b768f02e.jpg>

<https://i.pinimg.com/736x/70/c5/21/70c5217fc51002e0edbf65af89f5786.jpg>

<https://i.pinimg.com/1200x/d3/74/9b/d3749bfab1439f9f84b11cce7cb8d495.jpg>

Görsel 8: <https://tr.pinterest.com/pin/33354853478671610/> <https://www.behance.net/gallery/11021627/Quiet-Alien-Landscapes-2-Deep-Space> <https://i.pinimg.com/736x/74/78/04/7478049dec23173fb0eb2eed382ab37c.jpg>

